

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ, КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

*Ірина Пальшкова, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогічних технологій початкової освіти
Південноукраїнського державного педагогічного університету
імені К.Д. Ушинського
м. Херсон*

**ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ, КРИТЕРІЇВ ТА
ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У
ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ**

У статті розглянуто проблему структури, критеріїв та показників сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток нашого суспільства зумовлює необхідність врахування впливу новітніх педагогічних технологій у діяльності вищої школи. Серед шляхів реформування освіти – удосконалення змісту професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів. Педагогічні технології мають забезпечувати варіативний компонент професійної підготовки особистості, дозволяють ефективно використовувати інноваційні та науково-методичні досягнення у професійному становленні вчителя.

В умовах гуманізації та демократизації суспільства соціальна роль особистості невинно зростає. Врахування означеного феномену дозволяє здійснювати професійну підготовку студентів через активізацію пізнавального та культурологічного мислення у процесі педагогічної діяльності. Інструментарієм виступає реалізація практико-орієнтованого підходу у професійному становленні особистості, врахування об'єктивних нових соціокультурних умов, що дозволяють розвивати здібності, інтереси, професійні потреби майбутніх педагогів, зокрема вчителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останній час з'явилися дослідження, у яких безпосередньо розглядається проблема формування педагогічної культури (А. Барабанчиков, О. Бондаревська, М. Букач, О. Гармаш, В. Гриньова, В. Зелюк, Т. Іванова, І. Ісаєв, С. Муцинов, О. Рудницька).

При безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи є недостатньою, вимагають обґрунтування компоненти її структури з урахуванням нових підходів до

процесу навчання, необхідне уточнення критеріїв і показників сформованості професійно-педагогічної культури.

Мета статті. Уточнити структуру та показники, критерії сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи.

Отримані результати. Структурні характеристики професійно-педагогічної культури спираються на структуру педагогічної діяльності та вимагають розгляду даного феномену як динамічного утворення, в якому виділяються окремі одиниці – компоненти.

Ми відокремили систему компонентів формування професійно-педагогічної культури студентів: пізнавальний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний, регулятивний та оцінювальний [1].

Пізнавальний компонент містить – відповідність навчальних і професійних інтересів, стійку потребу у знаннях з предметів, володіння інформацією про зміст педагогічної діяльності, знання психофізіологічних особливостей особистості, особливостей навколишніх людей, потребу у знаннях з психолого-педагогічних, методичних і спеціальних предметів, розвиток професійно значущих якостей особистості, уміння та знання психофізіологічних особливостей особистості, навколишніх людей, знання теорії і методики здійснення навчально-виховного процесу.

Ціннісно-мотиваційний компонент – позитивне ставлення до педагогічної діяльності. Позитивне ставлення до знань з педагогічної діяльності, дітей, задоволення становищем серед учителів, бажання професійно займатися педагогічною діяльністю. Задоволення становищем, професійними вміннями, однокурсників у період педагогічної практики,

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ, КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

бажання професійно займатися педагогічною діяльністю.

Діяльнісний – відповідність знань, умінь, навичок та їх реалізація у період педагогічної практики, потреба в педагогічній діяльності, активна позиція в оволодінні знаннями про педагогічну професію. Знання професійної педагогічної діяльності, адекватна самооцінка наявності системи знань, вмінь для виконання функцій професійної педагогічної діяльності, прагнення в оволодінні професійними знаннями, вміннями й навичками, до самовдосконалення, самоосвіти, самовиховання, уміння й навички для успішної професійної педагогічної діяльності в школі.

Регулятивний компонент – впевненість у подоланні труднощів у оволодінні педагогічною діяльністю. Знання принципів та правил самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення. Уміння удосконалення професійно значущих якостей. Володіння етикетом, правилами спілкування, емоційним станом.

Оцінювальний компонент – прагнення до самовдосконалення. Оцінка своєї педагогічної діяльності та сформованості професійно-педагогічної культури. Правильне використання методів та засобів впливу на учнів. Розвиток комунікативних здібностей.

Складність структури і змісту професійно-педагогічної культури зумовлюють необхідність виділення основних показників, які відображають її сутнісні характеристики. Основні показники, структурні компоненти, які відображають зміст професійно-педагогічної культури і відповідні рівні сформованості, представлено у табл.1.

На основі зазначених показників встановлено рівні сформованості професійно-педагогічної культури: високий, середній, низький.

Високий – передбачає чітке уявлення про сформованість професійно-педагогічної культури, власний розвиток особистості майбутнього вчителя початкової школи, професійну компетентність. Володіння спеціальними знаннями і вміннями; високим ступенем розвиненості педагогічного мислення; самостійний пошук розв’язання педагогічних проблем; самоаналіз і самовдосконалення; використання у діяльності практико-орієнтований підхід до вихованців.

Середній рівень – характеризується недостатнім проявом сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової ланки. Використовуються стереотипи у виконанні проблемних та конфліктних ситуацій; прояв певних якостей особистості, потребує удосконалення знань з педагогічних дисциплін та розвитку комунікативних здібностей; нечіткі уявлення про методи та засоби практико-орієнтовного підходу; нечітко виражене прагнення до самовдосконалення та самоаналізу своєї діяльності.

Низький рівень – характеризується репродуктивним використанням знань, умінь з професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкових класів; нерозвиненість педагогічного мислення, низька пізнавальна активність. Відсутня впевненість у самовдосконаленості та розвитку комунікативних здібностей; відсутня потреба у формуванні професійно-педагогічної культури особистості майбутнього вчителя початкової школи.

Таблиця 1

Рівні, показники та критерії професійно-педагогічної культури майбутнього учителя початкової школи

Критерії	Показники	Рівні сформованості
Ціннісно-мотиваційний	Яскраво виражений інтерес до професійно-педагогічної культури. Бачить сенс навчання на факультеті підготовки вчителів початкової ланки. Яскраво виражене постійне прагнення до удосконалення своєї індивідуальності, усвідомлення соціального й особистісного значення професійно-педагогічної культури.	Високий
	Достатній інтерес до формування професійно-педагогічної культури та її компонентів. Має бажання й потребу у самовдосконаленні але не завжди усвідомлює значущість окремих компонентів професійно-педагогічної культури й предметів педагогічного циклу.	Середній
	Нестійкий інтерес до професійно-педагогічної культури, не має бажання й потреби у самовдосконаленні, низький інтерес до педагогічної практики, зацікавленість виникає якщо постійно стимулювати при аналізі педагогічних ситуацій.	Низький

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ, КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

Продовження таблиці 1

Пізнавальний	Інтерес до професії вчителя початкової школи та на здобуття педагогічних знань, як на заняттях так в період педагогічної практики. Має міцні, глибокі знання з професійно-педагогічної культури, шляхи та засоби її формування. Постійно розширює кругозір. Займається самоосвітою.	Високий
	Має знання з педагогічних дисциплін, але не завжди правильно їх використовує, часто пасивний при використанні набутих знань та вмінь, звертає на них увагу, якщо викладач на них акцентує. Потребує спонукань до самоосвіти.	Середній
	Має задовільні педагогічні знання з професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкових класів, епізодично займається самоосвітою, не регулярно працює з літературою. Не може застосовувати набуті знання в період проходження педагогічної практики.	Низький
Діяльнісний	Сформовано систему умінь, навиків. Надає перевагу завданням творчого характеру. Може аналізувати педагогічні факти, педагогічний досвід. Правильно вирішує професійні ситуації, задачі. Уміє вступати в контакти, орієнтується в комунікативних ситуаціях.	Високий
	Сформовано система умінь та навичок, але не завжди використовує їх на достатньому рівні, не використовує творчі завдання, розв'язує конфліктні ситуації, якщо вони не дуже складні за рівнем.	Середній
	Відсутня система умінь, сформовані лише окремі складові професійної педагогічної культури, вирішує завдання репродуктивного характеру, не завжди орієнтується в конфліктних та виховних ситуаціях. Не завжди використовує комунікативні вміння.	Низький
Регулятивний	Сформовано систему професійно-педагогічної спрямованості культури майбутнього вчителя початкової школи, це насамперед любов до дітей, рефлексія, емпатія. Захопленість педагогічною діяльністю, уникнення конфліктів. Удосконалення особистісних якостей та властивостей.	Високий
	Сформовані окремі властивості особистості майбутнього вчителя початкової школи, що призводить до непорозумінь при вирішенні конфліктних та проблемних ситуацій.	Середній
	Сформовані окремі якості особистості та здібності. Часто виникають конфліктні ситуації та проблеми з учнями та батьками, колегами по роботі, труднощі при комунікації.	Низький
Оцінювальний	Може адекватно оцінити свою педагогічну діяльність та сформованість професійно-педагогічної культури. Прагне до самовдосконалення.	Високий
	Оцінює свої можливості та рівень сформованості професійно-педагогічної культури не завжди адекватно. Не завжди правильно використовує методи та засоби впливу на учнів, комунікативні здібності розвинуті на середньому рівні.	Середній
	Не завжди правильно оцінює свої професійно-педагогічні можливості та сформованість культури. Пасивний до формування професійно-педагогічної культури та до самовдосконалення своєї особистості. Не бачить важливості в формуванні вміння правильно оцінювати складні педагогічні ситуації.	Низький

Нами було проведено дослідження з урахуванням запропонованих вище критеріїв та показників, рівнів сформованості професійно-педагогічної культури студентів факультету початкового навчання Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, результати якого представлені в таблиці 2.

Ми запропонували запровадити в практику підготовки майбутніх вчителів початкових класів спецкурс, який дає змогу залучити студентів до специфіки вивчення основ формування

професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи. У процесі опанування програмою курсу передбачається формування таких якостей спеціаліста, як самостійність, відповідальність, активність, ініціативність та духовно-моральні якості.

Метою даного спецкурсу є теоретико-методологічне усвідомлення змісту і структури професійно-педагогічної культури, а також розвиток у майбутніх вчителів професійно-педагогічних, духовно-моральних якостей, які потрібні для успішної педагогічної діяльності.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ, КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

Завдання курсу:
 - з'ясувати теоретико-методологічні основи формування професійно-педагогічної культури в процесі вивчення спецкурсу;
 - встановити стан проблеми, що досліджується, на сучасному етапі;
 - охарактеризувати складові професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця

майбутніх вчителів” пропонує модель професійної культури майбутніх вчителів початкових класів, рішення педагогічних ситуацій, рольові ігри, вправи, тренінги.

Після проведеного нами спецкурсу відбулися позитивні зміни й у рівнях сформованості професійно-педагогічної культури студентів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя (%)

Рівні сформованості	Експериментальна група (280 осіб)				Контрольна група (245 осіб)	
	до експ.		після експ.		конст. зріз	контр. зріз
	180	100	180	100		
Високий	7,1	9,8	37,9	25,7	7,5	14,5
Середній	54,3	56,6	57,7	66,5	44,7	51,3
Низький	38,6	33,6	4,4	7,8	47,8	34,2

початкової ланки освіти;

- окреслити основні методики та технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців;

- визначити специфіку формування професійно-педагогічної культури студентів факультету початкового навчання;

- формування рефлексивної позиції, яка орієнтує вчителя на усвідомлення і аналіз власної професійної діяльності на педагогічну творчість, самостійну дослідницьку діяльність.

Програма спецкурсу побудована за модульно-рейтинговою системою і містить чотири змістові модулі.

У модулі 1 “Теоретико-методологічні засади формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи у процесі професійної підготовки” визначаються особливості теоретичних та методологічних засад формування професійно-педагогічної культури учителя початкових класів.

Модуль 2 “Особливості теорії та технології практико-орієнтованого підходу при формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів”, присвячений практико-орієнтованому підходу формування професійно-педагогічної культури фахівця.

У модулі 3 “Педагогічні умови формування професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів період педагогічної практики” розглянуто актуальну проблему формування професійної культури засобами педагогічної практики.

Модуль 4 “Сучасна вища школа й проблеми формування професійно-педагогічної культури

Висновки та перспективи подальших розвідок. Як видно з таблиці, після проведеного нами дослідження з використанням спеціально запропонованої програми з впровадження спецкурсу “Методика формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи” проведений зріз показав такі результати, високого рівня сформованості професійно-педагогічної культури досягли 37,9 % майбутніх вчителів (було 7,1%), низький рівень виявлено у 4,4 % студентів (було 38,6 %). У контрольній групі майже не відбулись зміни: низький рівень складав 47,8%, стало 34,2%. Це свідчить про те, що запропонована нами програма сприяла формуванню професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи.

Подальшу свою роботу ми вбачаємо в розробці завдань з педагогічної практики з метою формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової ланки.

1. Боднар В.В. *Особливості розвитку культури педагогічної праці студентів у процесі позааудиторної діяльності // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. Серія педагогічні науки. – Випуск XIII – К.: Логос. – 2001. – С. 162 – 170.*

2. Вітвицька С.С. *Основи педагогіки вищої школи. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 309 с.*

3. Гриньова В.М. *Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків, 1998. – 300 с.*

4. Пальшкова І.О. *Методика формування професійно-педагогічної культури майбутніх*

**АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ “ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА” І
“ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ”**

вчителів початкових класів. Програма професійної культури майбутнього вчителя спецкурсу. – Одеса: СМІЛ, 2006. – 36 с. // Рідна школа. – грудень. – 2002. – С. 14 – 5. Черньонков Я. Особливості формування 18.

Роман Шологон, кандидат педагогічних наук, професор
кафедри фізичної реабілітації
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

**АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ
СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ “ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА” І
“ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ”**

У статті автор висвітлює використання на практичних академічних заняттях з гімнастики і легкої атлетики від 10 до 15% фізичних вправ швидко-силового характеру, відвідування занять у групах спортивного вдосконалення із обраного виду спорту, а також самостійних занять у позаурочний час, збільшує рухову активність до 10 – 12 годин на тиждень і дозволяє проводити цілеспрямовану підготовку недостатньо розвинутих фізичних якостей.

Постановка проблеми. Фізичне виховання – це система фізичних вправ, спрямована на оздоровлення, реабілітацію і розвиток фізичних якостей студентської молоді [1, 3, 4]. У зв'язку з цим, ми у своїй методиці дослідження застосовували індивідуальний підхід і диференційоване фізичне навантаження щодо розвитку недостатньо розвинутих фізичних якостей, враховуючи рівень фізичної підготовки кожного студента [2, 5].

Викладання спеціальних дисциплін на факультеті фізичного виховання проводиться згідно з навчальними планами. Так, на дисципліну гімнастика з методикою викладання на практичні заняття для студентів 1-го курсу на навчальний рік відводиться 70 годин, і стільки ж на 2-ий курс. Аналогічно години відводяться і на легку атлетику студентам спеціальностей “фізична культура” та “фізична реабілітація”.

Мета роботи – проаналізувати динаміку показників фізичних якостей студентів спеціальностей “фізична культура” та “фізична реабілітація” для диференціації фізичних навантажень.

Для досягнення мети нами були поставлені наступні завдання:

1. Відстежити та проаналізувати динаміку зміни показників фізичних якостей студентів 1 – 2 курсів.

2. Розробити та впровадити у навчально-

тренувальний процес ефективну методику з метою покращення показників фізичних якостей студентів 1 – 2 курсів.

Об'єктом дослідження було обрано студентів факультету фізичного виховання у кількості 141 осіб, із них – 124 (88%) чоловіки та 17 (12%) жінки. За спеціальністю “фізична культура” обстежено 94 чоловіків і 9 жінок, за спеціальністю “фізична реабілітація” – 30 чоловіків і 8 жінок. Усі студенти займалися за однаковою програмою і знаходилися в ідентичних умовах.

Предметом дослідження є динаміка зміни показників фізичних якостей. Аналізувались такі показники:

- біг на дистанцію 100 м (ч.-ж.);
- стрибок у довжину з місця (ч.-ж.);
- згинання і розгинання тулуба (ч.-ж.);
- гнучкість (ч.-ж.);
- підтягування на перекладині (ч.);
- віджимання від підлоги (ж.).

Результати дослідження. Дослідження проводилось на протязі 2004 – 2006 н.р.

У більшості студентів 1-го курсу у I сем. 2004 – 2005 н.р. результат з бігу на дистанцію 100 м спеціальності “фізична культура” у середньому складав у чоловіків 13,3 сек, у жінок – 15,7 сек, а у II сем. результати покращились: у 53 чоловіків результат склав 13,0 сек, у 19 чоловіків – 12,8 сек, у двох жінок – 15,2 сек.